

Pécsi Györgyi

Szépen beszélő férfiak legendája

Dermesztő, de most már így igaz: csak a *legutolsó éveiben* ismertem személyesen Gion Nándort. Az idő persze nem számít, két nap vagy több, tudtam róla, ismertem és figyeltem könyveit, ennyi nagyjából elég is volt. És, szokásom szerint, inkább kerülgettem a szerzőt, nyilván rengeteg fontos ember forgolódik körülötte. Egy ilyen *igazán* nagy író körül. Korábban írtam a novelláskötetéről, félig-meddig készen volt a trilógiáról készült nagyobb tanulmányom is – azóta is úgy áll –, s azt terveztem, ha az megjelenik, vagy még inkább majd csak akkor, ha már egy portréfélélet sikerül összehoznom (*majd meg fogod csinálni rendesen, amikor tudod, nem sürgős, lényeg, hogy ne beszélj mellé*), majd akkor, de akkor is mintha csak véletlenül találkoznánk valami közös helyen, bemutatkozom. Az írónak semmi köze a kritikához, gondoltam, a személyes ismerőség eltéríti az embert, az érintettség megköti az olvasóértelmező gondolkodását, ítélőképességét, engem pedig a mű érdekelt.

Úgy emlékszem, a Liszt Ferenc téren találkoztunk először. Szokása szerint csöndben, talán a sor szélén üldögélt, kissé feszültnék látszott. Egyáltalán nem tűnt fontos személynek, mintha kicsit idegenül mozgott volna, enyhe zavartsággal, van-e itt helye, vagy máris menjen haza. Pedig figyeltek rá, viszonylag sokan dedikáltak, az asztaltársaságból leginkább nála meg Lázár Ervinnél, jóllehet Gionnak igen mérsékelt volt a reklámja.

Azán később sokszor összeültünk, mindenféle *hülyeségeket fecserészni*, meg *motyórászni*; ami azt jelentette, hogy többnyire én mentem hozzá a lepusztult Kőbánya talán egyetlen polgári utcájában lévő lakására, mindig délelőtt, egy üveg konyakkal, amiből többnyire csak ő ivott, én az Újpest-Kőbánya szakaszt a kis Polskimmal tettem meg, a tömegközlekedés elviselhetetlenül hosszú lett volna. A délután tabu volt, gyerekkorától furcsa életritmus alakult ki, éjjel nem tudott aludni, mindig délután aludt, ha ilyenkor mégis egy telefon, rettentően tudott haragudni (*a jóisten áldja meg, hát ne ilyenkor telefonáljon, amikor én alszom* – csóválta-ingatta a fejét, kicsit rosszkedvűen, kicsit értetlenkedve).

Rituális találkozások, beszélgetések voltak. Folyamatosan cigarettáztunk, ő tízpercenként fölállt, leöntötte a vécében a csikkeket, visszaült, mögötte a falról egy róla készült festményről kicsit lilább-vörösebb Gion nézett, az igazi meg komótos lassúsággal és szisztematikussággal, elaprózva iddógálta a konyakot, pont olyan tempóban, hogy a már megivott alkohol teljesen föloldódott benne, mire a következő kortyhoz elért. Sosem látszott rajta, hogy ivott volna, erre ügyelt is.

Miről beszélünk? Mindig ugyanarról. Gion figyelt és kérdezett, figyelmesen hallgatott, a hétköznapi életéről, a gyerekekről, miből élék, s hogy most éppen pontosan mit is csinál, dolgozom-e valami komolyabb munkán vagy megint csak *ellőfrárod a napodat, pedig benőhetne már a fejed lágya*, kivel találkozom, és kivel mit beszéltem, várta a híreket, hátha történik valami, de nem igazán történt semmi. Akkurátus pontossággal beszámolt, kivel mit intézett, mennyi honoráriumot kapott a novellájáért bruttó és nettó (ezt a könyvelői beszámolót tőlem is elvárta), megállapítottuk, hogy nagyon kevés, de nincs mit tenni. Korábban a *Holmi*, a *Népszabadság* is, aztán már csak a *Kortárs*sal meg a *Forrással* maradt eleven a kapcsolata, Kis Pintér, Fűzi, írt, telefonált, megegyeztek a soron következő novellában, melyik hol jelenjen meg, aztán szóba került Pintér Lajos, Szokolczay, Domokos Mátyás, és szinte mindig a szembe-szomszéd, Radics Viktória. És persze fia, lánya, felesége (*a feleségem* –, mondta, talán kétszer, ha a nevén: Eszter), ők miből és hogyan élnek, sajnálkozott, hogy a veje történelemtanár, nem keres túl sokat, orvos lánya sem, így nem lesz egyhamar unoka; aztán a sors ajándékeként, fia mégis megajándékozta egy fiú unokával, roppant büszke volt rá, *ugye szép gyerek?* (tényleg nagyon szép), *pont olyan szép, mint a nagyapja!* Később a Magyar Művészeti Akadémia „ifj” csapatába, az Aurába ő ajánlott, s mint egy gondos atya vagy felelősségteljes pedagógus, körültekintően, a legapróbb részletekre kiterjedően beszámoltatott mindenről, jutottunk-e valamire (nem jutottunk semmire), pontosan miről is beszélünk, és lesz-e az egésznek jövője. Amikor ajánlott, egy belvárosi kocsmafélében találkoztunk, percnyi pontossággal érkezett, előtte este is telefonált, aznap reggel is, felindult volt, hogy muszáj találkozunk, nagyon fontos dolgok történhetnek, és ő bízik. Ekkor láttam, egyetlen alkalommal igazán lelkesültnék, tette késznek, szabadon engedte az álmait, és elhitte, amitől annyira szenvedett, hogy végre kinyílhat ez az ország: az Akadémiát az országgyűlés köztisztelteté nyilvánítja, az elit értelmiség megkapja a jogosítványokat, nem politikusok meg erőszakos hivatalnokok uralmát szenvedjük, hanem a kultúra mentén épül az ország, eljön a becsületes emberek ideje, kiderül az igazság, a nemzet a legszebb vágyait válthatja valóra. Tényleg szép álmom volt –, aztán húzódtott az országgyűlés döntése, majd elakadt, elhalt. Terveztük, csak úgy ketten, Kőbányáról Magyarország jövőjét, meg morgolódtunk közben, hogy egyszerű dolgokat sem tudunk elintézni, és hogy mindez miért és miért nem. Gion még bízott, sokáig, talán az egyetlen reális lehetőségnek gondolta (*sajnos, a politikusainkban nem igazán bízhatunk*), kapaszkodott benne; alig mozdult ki otthonról, de az Akadémiához többször is összeszedte magát, *hátha, hátha mégis lehet belőle valami, a fene egye meg, nem lehet, hogy ne tudnánk megcsinálni, nem lehetünk annyira hülyék meg ostobák*.

Csodálkoztam, hogy képes ennyire *ügyviteli* szinten közlekedni a világban, ennyire hétköznapi szinten számon tartani dolgokat; sosem felejtett el semmit, kit mikor kell fölhívnia, kinek mit kellene elintézni, és nem hiszem, hogy bárki, ha hozzáfordult, elutasította volna (*írom kéne a regényemet is, a fene egye meg, de hát az ember mégsem írhatja örökké csak a regényeit, pláne ha nem is keres vele valami túl sokat*), hogy lehet ennyire *megbízható* egy igazán nagy formátumú író. De megszokta, még *otthonról*, hogy hivatalt visel, felelős mások sorsáért, nem csak képletesen, de nagyon is valóságosan – embereket kellett menekíteni, munkát adni, munkát szerezni, veszedelmes viszályok közt eligazodni, túlélni, túlélni, túlélni.

Magyarországra *haza* jött, de *ott* maradt otthon, Szenttamáson, Újvidéken, délen. Mint az áttelepültek, ő sem igazán értette Magyarországot, nem érthette, személyesen annak a másikkal a múltját érezte zsigerekig. Minden fontos dologról tudott itt is, pengeélesen látta a dolgok, jelenségek, emberi kapcsolatok struktúráját, de a részleteket, az előzményeket nem nagyon ismer(het)te. *Mondd csak, miért utálják itt egymást annyira az emberek?* – kérdezte nagyon sokszor. *Nem tudom megérteni, miért kell utálni a másikat?* – Gion nem utált senkit, vagy ha igen súlyos okkal mégis, azt megmondta kereken az illetőnek, és onnantól nem találkozott vele. Az ember teljes bizalommal lehetett – egyértelmű volt minden szava, gesztusa, mozdulata.

A legszebb persze mégis az volt, amikor mesélt. Érdekes meg nagyon szomorú történeteket érdekes meg rosszkedvű emberekről, a régi Jugoszláviáról, életéről, ottani munkájáról, az ide áttelepültekről, hogyan próbálnak kapaszkodni, az ott maradtak kilátástalanságáról, történeteket csempészekről, szélhámosokról és igen rendes emberekről, Szenttamásról, a Gionokról, Török Ádámról. Két karját oldalra kissé megemelte, fölálta, evező mozdulatokkal, távolba révedő tekintettel mesélt, ültében is

megemelkedett, kissé előre-oldalt hibálva főlőtestét, magában, befelé mosolyogva, vagy megrendülten, elcsukló hangon, néha iszonyú indulattal, a méltánytalanságtól lihegve, ellilulva, de mindig fékezve magát, visszafogottan, kicsit emelkedetten, ünnepélyesen, ahogy a Gion-prózában, a szépen elbeszélő férfiak legendáiban megszokhattuk. A történetek benne éltek, és ő igazán azokban a történetekben élt, de realitásérzéke egy pillanatra nem hagyta el.

Utoljára júniusban láttam. A veránkai táborból hazafelé a lakásához legközelebb eső utcán álltam meg. Még útközben betértünk, talán Dunavecsén egy kávéra, konyakra – elviselhetetlenül lassan itta. Aztán ahogy vitte, húzta a kerekeken guruló bőröndjét, elszorult a torkunk: nagyon fáradtnak, megtörtnek látszott, mint előtte sohasem. Július közepén fölhívtam, találkozunk kellett volna, aggodalom, feszültség volt a hangjában, valami rendellenesség történt az egészségében, arról beszélt, meg a jövő Könyvhétre megjelenő regényéről, mit intézett az Osirisnál, aztán, hogy halasszuk el a találkozást augusztus végére, most úgyis nyár van, meleg, *de most már valamit tényleg csinálni fogunk az Akadémián*. Ennyiben maradtunk.